

Osnovni podatki o raku v Sloveniji 2010

Maja Primic Žakelj

- **Slovenija leta 2012 v prvi petini evropskih držav po zbolewnosti in umrljivosti za rakom:** Kot ocenjujejo strokovnjaki Mednarodne agencije za raziskovanje raka, je bila Slovenija leta 2012 po incidenčni stopnji (starostno standardizirani) vseh rakov razen kožnega na osmem mestu med 40 evropskimi državami. Pred nami so bile Danska, Norveška, Francija, Belgija, Irska, Nizozemska in Češka. Tudi po umrljivostni stopnji smo na osmem mestu, pred nami pa so Madžarska, Srbija, Makedonija, Hrvaška, Črna gora, Poljska in Danska. Visoko mesto gre predvsem na račun raka debelega črevesa in danke, kjer smo na sedmem mestu, raka žolčnika in žolčevodov (tretje mesto), trebušne slinavke (peto mesto), melanoma (šesto mesto), raka mod (peto mesto) in ledvic (sedmo mesto).
- **Osnovni podatki o raku v Sloveniji 2010:** Leta 2010 je za rakom zbolelo 12.896 ljudi (635,4 na 100 tisoč prebivalcev), 6.885 moških in 6.011 žensk. Od rojenih leta 2010 bosta do svojega 75. leta starosti predvidoma za rakom zbolela eden od dveh moških in ena od treh žensk. Leta 2010 je za rakom umrlo 5.900 Slovencev, 3.264 moških in 2.636 žensk. Med nami je živel skoraj 81.361 ljudi (34.607 moških in 46.754 žensk), ki so kadarkoli zboleli za eno od rakavih bolezni (prevalenca). Incidenca vseh in posameznih rakavih bolezni se v času spreminja.
- **Čeprav se ogroženost z rakom zmerno veča, je največja v poznejših letih;** od vseh rakavih bolnikov je leta 2010 kar 58 odstotkov moških in žensk zbolelo potem, ko so dopolnili 65 let. Pri otrocih in mladostnikih (do 20. leta) obsegajo rakave bolezni manj kot odstotek vseh primerov. Ker se slovensko prebivalstvo stara, je samo zaradi čedalje večjega deleža starejših pričakovati, da se bo število novih primerov raka še večalo. **Ocenjujemo, da je bilo leta 2013 že več kot 14 tisoč novih bolnikov.**
- V splošnem se **incidenčna stopnja raka veča** in se je v zadnjih dvajsetih letih skoraj podvojila. Več kot polovica tega povečanja gre pripisati staranju prebivalstva, saj ima z daljšo življenjsko dobo tudi več ljudi možnost dočakati to bolezen. Spodbudno pa je, da se **umrljivost zaradi raka (če ne upoštevamo staranja) manjša**, predvsem od sredine devetdesetih let, kar kaže na večjo uspešnost zdravljenja. Med pogostejšimi rakavimi boleznimi se je v zadnjih 10 letih pri moških najhitreje večala incidenčna stopnja (SS) rakov prostate, kože (melanom in nemelanomski rak) in debelega črevesa in danke. Manjšala pa se je incidenčna stopnja (SS) rakov pljuč, glave in vratu in želodca. Pri ženskah se je najhitreje večala incidenčna stopnja kožnega raka (obeh vrst), raka debelega črevesa in danke in dojk, manjšala pa se je incidenca raka materničnega telesa in vratu, jajčnikov in želodca.
- **Rak ni ena sama bolezen, temveč več sto različnih.** Te lahko vzniknejo v vseh tkivih in organih človeškega organizma. Razlikujejo se po pogostosti, zdravljenju in izidu, imajo pa tudi različne bolj ali manj znane nevarnostne dejavnike. **Pet najpogostejših vrst raka pri nas – kožni (brez melanoma), raki debelega črevesa in danke, prostate, dojke in pljuč** obsegajo 59 odstotkov vseh primerov rakavih bolezni. Raki teh organov so sicer povezani z nezdravim življenjskim slogom, čezmernim sončenjem, nepravilno prehrano, kajenjem in čezmernim pitjem alkoholnih pijač; ogroženost z njimi je treba zmanjšati z ukrepi primarne preventive. **Pri moških je bil z 18,4 odstotka vseh rakov na prvem mestu rak prostate**, sledili so mu kožni rak (brez melanoma), rak debelega črevesa in danke, in pljučni rak. **Pri ženskah je bil na prvem mestu rak dojk**, dobra

petina primerov vseh rakov (21 odstotkov), sledili so mu nemelanomski kožni rak, rak debelega črevesa in danke ter pljučni rak.

- **Petletno relativno preživetje** moških bolnikov s katerokoli vrsto raka razen nemelanomskega kožnega, ki so **zboleli v obdobju 2006–2010**, je bilo že 51,1-odstotno, žensk pa 60,5-odstotno in se z leti veča. Več kot 80-odstotno je bilo pri moških z rakom mod, prostate, ščitnice, kožnim melanomom in Hodgkinovo boleznijo, pri ženskah pa pri bolnicah z rakom ščitnice, dojk, materničnega telesa, kožnim melanomom in Hodgkinovo boleznijo.
- Slovenski Register raka prispeva podatke tudi v **mednarodno raziskavo EURO CARE**, ki prikazuje preživetje bolnikov z rakom v evropskih državah. Izsledki pete, ki obravnava več kot 10 milijonov odraslih bolnikov in 60.415 otrok, ki jim je bila **bolezen odkrita v letih 2000–2007**, so bili objavljeni letos decembra v znani strokovni reviji Lancet Oncology, predstavljeni pa so bili tudi v Evropskem parlamentu. Podatke za raziskavo so prispevali registri raka iz 29 držav.
- **Dobra novica je, da se je število bolnikov, ki živijo 5 let ali več po diagnozi, z leti povečalo (od objave izsledkov prejšnjih raziskave EURO CARE)**, kar odseva izboljšave na različnih področjih, od uvajanja organiziranih presejalnih programov do boljših metod zdravljenja. Še vedno pa ostaja velika neenakost med državami, čeprav je spodbudno, da se z leti razlika med vzhodom in zahodom manjša. Mednarodne razlike se manjšajo le pri nekaterih rakih, kot so rak dojk, danke, prostate in kožni melanom. Države z najkrajšim preživetjem pri večini rakavih bolezni so iz vzhodne Evrope (Bolgarija, Estonija, Latvija, Litva, Poljska in Slovaška). V teh državah je preživetje manjše od evropskega povprečja predvsem pri rakih z boljšo prognozo.
- **Slovenija** sicer pri 8 od 10 obravnavanih rakavih boleznih zaostaja za evropskim povprečjem, vendar so razlike zelo majhne (okrog 3 %), razen pri raku prostate. Za boljše preživetje pri raku prostate je odgovorno predvsem odkrivanje nenevarnih vrst te bolezni s testom PSA; v Sloveniji se je uporaba testa PSA začela širiti nekoliko kasneje, zato tako velikih posledic tega testiranja zaenkrat še ni opaziti, res pa se v zadnjih letih srečujemo s pravo epidemijo tega raka prav zaradi nekritičnega testiranja na PSA.
- **Tudi preživetje otrok (0-14 let) je daljše**, od tistih, diagnosticiranih v letih 2005–2007 jih preživi 79 %, medtem ko jih je od tistih, ki so jim odkrili bolezen v letih 1999–2001 preživel 76 %. Pri otrocih je največji napredek v vzhodnoevropskih državah.
- V splošnem so **razlogi za razlike v preživetju otrok in odraslih številni** in med seboj **prepleteni**. Glavni, ki so odgovorni za slabše preživetje v vzhodnoevropskih državah, so pomanjkanje sredstev za zdravstveno varstvo, slab dostop do presejalnih programov in do sodobnih načinov zdravljenja. V drugih področjih Evrope gre predvsem za prepozno odkrivanje bolezni. Zagotovo pa je interpretacija razlik populacijskega preživetja bolnikov z rakom, kot ga prikazujejo registri raka, kompleksna in odraža učinkovitost celovitega sistema zdravstvenega varstva, pa tudi popolnost registracije. Daljše preživetje je lahko posledica boljšega zdravljenja ali zgodnejše diagnoze, ki izboljša učinkovitost obstoječega zdravljenja. Seveda k temu prispevajo še biologija tumorjev, življenjski slog, spremljajoče bolezni, iskanje klinično še nezaznavne bolezni; ne nazadnje tudi celovitost zajema vseh bolnikov iz cele države v registracijo raka.

Več podatkov o raku v Sloveniji na: www.slora.si